

ความเป็นวิทยาศาสตร์ของสังคมศาสตร์ : บทวิเคราะห์จากปรัชญา

วิทยาศาสตร์ของคาร์ล ปอปเปอร์

The Science of Social Science : Analysis of

Karl Popper's Philosophy of Science

เด่นพงษ์ แสนคำ

ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง มหาวิทยาลัยขอนแก่น

บทคัดย่อ

บทความนี้ต้องการนำเสนอว่า วิธีการหาความรู้ของสังคมศาสตร์ที่มีแนวคิดว่าเป็นวิทยาศาสตร์นั้น แท้จริงแล้วมีเป็นวิทยาศาสตร์หรือไม่ โดยวิธีการศึกษาในบทความนี้จะเป็นการวิจารณ์ทัศนะของปรัชญาปฏิฐานนิยมที่เชื่อว่าสังคมศาสตร์มีวิธีการศึกษาเช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะใช้นักคิดทางปรัชญาของนักปรัชญาวิทยาศาสตร์ก็คือคาร์ล ปอปเปอร์เป็นแนวการวิเคราะห์ จากการวิเคราะห์สามารถสรุปได้ว่าปรัชญาปฏิฐานนิยมมีทัศนะที่ตรงข้ามกับปรัชญาวิทยาศาสตร์ของคาร์ล ปอปเปอร์ อยู่สองทัศนะหลัก ๆ คือสำนักปฏิฐานนิยมเชื่อว่า 1) องค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงต้องสังเกตได้เชิงประจักษ์เท่านั้น 2) การปฏิเสธอภิปรัชญาและความรู้ก่อนประสบการณ์ แต่ปรัชญาวิทยาศาสตร์ของปอปเปอร์อธิบายว่าความรู้ไม่จำเป็นต้องมาจากการอุปนัย แต่ความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ที่เป็นทฤษฎีมาจากการนิรนัยทั้งสิ้นและนำไปสู่การยอมรับอภิปรัชญาและความรู้ก่อนประสบการณ์ ดังนั้นสังคมศาสตร์ที่อาศัยแนวคิดปฏิฐานนิยม เมื่อวิเคราะห์ด้วยปรัชญาวิทยาศาสตร์ของคาร์ล ปอปเปอร์ แล้วก็จะพบว่าไม่มีความเป็นวิทยาศาสตร์เลย และการศึกษาสังคมศาสตร์ตามแนวคิดของปฏิฐานนิยมเป็นตัวอย่างที่ทำให้สังคมศาสตร์มีแนวคิดที่ผิดไปจากการศึกษาที่ควรจะเป็น บทความนี้เสนอแนะไว้ว่าสังคมศาสตร์ที่ควรจะเป็นคือสังคมศาสตร์ตามแนวคิดของสำนักสังคมนิยม

คำสำคัญ : สังคมศาสตร์, วิทยาศาสตร์, ปรัชญาวิทยาศาสตร์, คาร์ล ปอปเปอร์

Abstract

This article needs to be presented the approach of analyzing the knowledge of the social sciences, which is derived from the real scientific process as claimed or by other scientific disciplines. It focuses on the criticism of the antisocialist philosophy, which believes that the social sciences have the same educational approach as science. The philosophical ideas of the philosophers of science are the basis of analysis. It is Karl Popper. From the analysis, it can be concluded that there are two main different ideas between Karl Popper's Philosophy of Science and positivism. For example: 1. Knowledge of the facts must be substantiated. 2. The impenetrable metaphysics and knowledge former experiences. As a consequence of Popper's Philosophy of Science that inessential knowledge from experiences, but in case of theory of science all originate deductive leads to acceptance metaphysics and deduction. Therefore, social sciences depend on positivism concept. In return, analyzing the social sciences with Popper's Philosophy of Science has no any Science. Moreover, the study of the social sciences, according to positivism, is the head that leads to falsity of the study should be. Hence, this article suggests that the social sciences should be based on the concept of the realism.

Keywords : Social science, Science, Philosophy of Science, Karl Popper

บทนำ

การศึกษาที่อิงอยู่บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์นั้น ในทางสังคมศาสตร์เรียกสำนักแนวคิดดังกล่าวว่าสำนัก “ปฏิฐานนิยม” (Positivism) ในช่วงกลางศตวรรษที่ 20 ปรัชญาสังคมศาสตร์สำนักปฏิฐานนิยมเฟื่องฟูถึงขีดสุด ซึ่งทำให้ปรัชญาปฏิฐานนิยมมีฐานะเป็นมุมมองหลัก ในทุก ๆ สาขาวิชาของศาสตร์ทางสังคมศาสตร์ที่ต้องการมีฐานะที่ทัดเทียมกับสาขาทางวิทยาศาสตร์ (Outhwaite, 1999) การศึกษาในสาขาทางสังคมศาสตร์ประกอบไปด้วยสาขาที่เกี่ยวข้องกับ สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ มานุษยวิทยา ภูมิศาสตร์ และสาขาอื่น ๆ อีกที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และหน่วยทางสังคมต่าง ๆ การศึกษาทางสังคมศาสตร์อาศัยการวิจัยแบบวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษาเพื่อที่จะทำให้สังคมศาสตร์ทัดเทียมกับวิทยาศาสตร์นั่นเอง

การศึกษาสังคมศาสตร์ในสาขาอื่น ๆ ยังอาศัยแนวคิดของสำนักคิดปฏิฐานนิยมเพื่อที่จะอาศัยเอาการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้เชิงประจักษ์มาใช้ และเพื่อที่จะให้มีความน่าเชื่อถือในข้อมูลของสาขาวิชาทางรัฐศาสตร์เพราะมีแนวความคิดว่าจริง ๆ แล้ว ปฏิฐานนิยมก็คือการศึกษาที่สามารถเทียบเคียงกันได้กับวิทยาศาสตร์ธรรมชาตินั่นเอง อย่างไรก็ตามการให้เหตุผลดังกล่าวทำให้ขัดแย้งต่อการศึกษารัฐศาสตร์ในเชิงปรัชญาการเมืองที่ไม่ได้อาศัยแค่กระบวนการรับรู้เชิงประจักษ์แล้วตอบคำถาม หากแต่อาศัยการตีความของบริบท คำ และความหมาย ที่ซ่อนอยู่ในปัญหานั้น ๆ การศึกษาทางรัฐศาสตร์ที่อาศัยเอาวิทยาศาสตร์ในแง่ของ “กระบวนการทางวิทยาศาสตร์” จึงเป็นการถอยห่างจากการศึกษารัฐศาสตร์ในการให้คุณค่าและการตีความแบบดั้งเดิมไปมาก บทความนี้ต้องการสำรวจตรวจสอบเสียใหม่ว่า แนวการศึกษาที่ว่าสังคมศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์นั้นแท้จริงแล้วคำอธิบายเช่นนั้นเป็นไปได้หรือไม่ในทัศนะทางญาณวิทยาขององค์ความรู้ พร้อมกันนั้นยังจะเสนอแนวทางที่เหมาะสมในการศึกษาสังคมศาสตร์ในแนวทางที่ควรจะเป็น โดยการพิจารณาจะเริ่มจากข้อถกเถียงเชิงญาณวิทยาแล้วทำการวิเคราะห์เป็นประเด็นย่อย ๆ ไป ซึ่งการวิเคราะห์ความเป็นวิทยาศาสตร์จะอาศัยแนวคิดจากปรัชญา โดยเฉพาะญาณวิทยาขององค์ความรู้และปรัชญาวิทยาศาสตร์เป็นหลัก

แนวการศึกษาสังคมศาสตร์

เราจะแยกการศึกษาสังคมศาสตร์ออกเป็น 3 แนวทางดังนี้

แนวทางแรกเชื่อว่าเป็นแนวทางที่เป็นวิทยาศาสตร์มากที่สุดและนักสังคมศาสตร์เชื่อถือว่าเป็นการศึกษาที่นำมาซึ่งองค์ความรู้ที่น่าเชื่อถือมากที่สุดก็คือ การศึกษาสังคมศาสตร์ตามแนวของสำนักสังคมนิยมและสำนักปฏิฐานนิยม ที่กล่าวเช่นนี้เพราะว่าสำนักการตีความมองว่า เวลาที่เราศึกษาสังคมหรือศึกษาการเมืองนั้น เราไม่อาจศึกษาการเมืองอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ได้ เพราะมนุษย์เองต่างมีการกระทำที่แสดงออกมาตามความเชื่อของตน เราจึงต้องอธิบายการกระทำทางสังคมโดยดูที่ความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ ความปรารถนา เจตจำนง กับการกระทำ การศึกษาเกี่ยวกับการเมืองจะต้องอธิบายด้วยรูปแบบของเรื่องเล่า โดยอธิบายการกระทำ การปฏิบัติ และสถาบันต่าง ๆ ด้วยการเล่าเรื่องให้เห็นว่าการกระทำนั้น ๆ เกิดขึ้นได้อย่างไร และมีการสืบทอดอย่างไร ดังนั้นเรื่องเล่าจึงถือเป็นสิ่งที่มีความหมายต่อการศึกษาการเมือง ในลักษณะเดียวกันกับที่ทฤษฎีมีความหมายต่อวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Bevir, 2002) การศึกษาเช่นนี้ก็ถูกวิจารณ์ว่า สังคมการเมืองไม่ได้มุ่งเฉพาะการทำความเข้าใจในเหตุการณ์หรือจารีตประเพณีเฉพาะอย่างเท่านั้น แต่ต้องศึกษาเปรียบเทียบหาข้อสรุปกับเหตุการณ์อย่างอื่นด้วย และการศึกษาเพียงปรากฏการณ์บางอย่างมีข้อเสียตรงที่ไม่ได้แสดงถึงความสัมพันธ์ของหน่วยย่อยต่าง ๆ ซึ่งอาจสัมพันธ์กันแล้วแสดงออกมาเป็นเหตุการณ์หนึ่ง นอกจากนี้ยังถูกวิจารณ์ว่าการศึกษาสังคมศาสตร์แนวตีความเป็นการศึกษาที่มีความเป็นอัตวิสัยของผู้ศึกษา และการตีความก็ไม่มีอะไรที่อาจแสดงได้ว่าการตีความเช่นไรที่ยอมรับได้ว่าจริงและการตีความเช่นไรที่ยอมรับได้ว่าเท็จ และข้อวิจารณ์ที่มีต่อสำนักตีความอีกอย่างหนึ่งก็คือว่า นักตีความมุ่งทำความเข้าใจเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อที่เป็นอัตวิสัยของคน แต่ไม่ได้คำนึงว่าความเชื่อเหล่านั้นมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันกับสภาพความเป็นอยู่ภายนอกด้วย ซึ่งสภาพแวดล้อมเหล่านี้เองที่ประกอบสร้างกันขึ้นเป็นสังคม (Bevir, 2002) การศึกษาความคิด ความเชื่อของมนุษย์แต่ละคนผ่านการตีความก็ถูกวิจารณ์ว่าไม่สามารถพิจารณาความสัมพันธ์ของสังคมจากหน่วยย่อยอื่น ๆ ได้เพราะสำนักนี้สนใจเฉพาะความคิดความเชื่อของแต่ละคนเท่านั้น และการตีความยังเป็นการให้ความหมายเชิงอัตวิสัยซึ่งไม่มีคุณสมบัติของการเป็นข้อเท็จจริงที่ดีในทางศาสตร์

แนวทางที่สองศึกษาตามแนวของสังคมนิยมในทางปรัชญาสังคมศาสตร์ หรือสังคมนิยมแนววิทยาศาสตร์ ยึดถือภววิทยาและญาณวิทยาในแบบที่เป็นธรรมชาตินิยม กล่าวคือ

สำนักนี้มองโลกในเชิงวัตถุนิยม แต่ขณะเดียวกันก็ยอมรับว่า “สิ่งที่มี” และ “สิ่งที่เป็น” นั้น ไม่ได้มีเฉพาะเพียง “สิ่งที่เห็น” แต่โลกทางสังคมยังมีบางสิ่งบางอย่างที่เป็นจริง แต่ที่เราไม่อาจสังเกตได้โดยตรง (สาธิต มโนสสุรกุล, 2552) โดยพื้นฐานสำนักสังคมนิยมเชื่อว่า โลกทางสังคมมี “แก่นแท้” อยู่ภายในซึ่งเป็นสาระแท้จริง ผังอยู่เบื้องหลังของปรากฏการณ์อันไม่สามารถมองเห็นได้ แก่นแท้ดังกล่าวนี้ประกอบเป็นโครงสร้างที่แท้จริง สังคมนิยมมุ่งศึกษาเกี่ยวกับความจริงในด้านที่เป็นอัตวิสัยและวัตถุนิยมของสังคมด้วย นอกจากสังคมนิยมจะมุ่งศึกษาสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์แล้ว ยังทำการศึกษาลึกลงไปในระดับโครงสร้างของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ และกลไกที่เชื่อมโยงความเป็นสาเหตุกับผลเข้าด้วยกัน ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งที่สังเกตได้ สังคมนิยมไม่เพียงแต่มุ่งสนใจความรู้สึคนึกคิด แรงจูงใจ เจตนาของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้และเป็นสิ่งที่เราสามารถสัมผัสได้เท่านั้น แต่สำนักสังคมนิยมยังมุ่งเข้าใจในสิ่งที่ไม่เปลี่ยนแปลง อันเป็นสิ่งที่จริงแท้ สิ่งจริงที่สำนักสังคมนิยมหมายถึงนี้ก็คือ โครงสร้างและกลไกเชิงสาเหตุที่เป็นสาเหตุและเป็นผลต่อกัน สังคมนิยมจึงไม่สนใจตัวปรากฏการณ์แต่สนใจสิ่งที่แท้จริงทั้งที่มองเห็นและไม่เห็น ความสำคัญของการศึกษาแนวนี้ก็คือ การเกิดปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในสังคมมีเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดอย่างซับซ้อนและเหตุปัจจัยบางอย่างเราไม่อาจสังเกตได้โดยตรง เป็นเหตุปัจจัยในเชิงโครงสร้างและกลไกที่ทำให้เกิดซึ่งปรากฏการณ์อันสังเกตได้ในเชิงประจักษ์ ดังนั้นองค์ความรู้ของสังคมศาสตร์จึงต้องควรมีลักษณะมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างโครงสร้างและกลไกอื่น ๆ ที่ซ่อนอยู่ซึ่งเราไม่อาจสังเกตและสัมผัสได้แต่เชื่อว่าเป็นสิ่งที่จริง

แนวทางที่สามการศึกษาสังคมศาสตร์ตามแนวของปฏิฐานนิยมมีแนวคิดที่ว่า การศึกษาสังคมศาสตร์จะต้องมีกฎโดยทั่วไปแบบวิทยาศาสตร์ โดยที่ปฏิฐานนิยมคือ คตินิยมในปรัชญาวิทยาศาสตร์ที่ยึดถือแนวความคิดที่ว่าองค์ภาวะซึ่งสามารถสังเกตได้โดยตรงจากประสบการณ์เท่านั้นที่อยู่ภายในขอบข่ายการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ปฏิฐานนิยมมุ่งสร้าง “ทฤษฎี” หรือ “กฎทั่วไป” รวมทั้งมุ่งอธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมด้วยปัจจัยด้านโครงสร้างสังคมมากกว่าด้วยปัจจัยด้านเจตนาอารมณ์ และแรงจูงใจของมนุษย์ (จินดารัตน์ โพธิ์นอก, 2553) วิธีการทางวิทยาศาสตร์ตามแนวคิดปฏิฐานนิยมเริ่มด้วยการสังเกตเหตุการณ์จนกระทั่งค้นพบความสม่ำเสมอหรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างสัมพันธ์กันเป็นแบบแผน และนำสิ่งที่สังเกตได้นั้นมาตั้งเป็นสมมติฐาน จากนั้นจึงนำสมมติฐานไปทดสอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างเป็นระบบ สมมติฐานที่ผ่านการทดสอบโดยเคร่งครัด และได้รับการยืนยันด้วย

หลักฐานแล้ว จะยกระดับเป็นกฎหมายวิทยาศาสตร์ ซึ่งนำไปใช้ให้คำอธิบายอย่างเป็นวิทยาศาสตร์ได้ ตัวกฎจะแสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์ที่ต้องการอธิบายนั้นสามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ด้วย หากเหตุการณ์นั้นเป็นไปตามเงื่อนไขของกฎ ภายใต้วิธีอธิบายด้วยกฎนี้ การอธิบายกับการทำนายใช้รูปแบบทางตรรกวิทยาแบบเดียวกัน ต่างกันเพียงเงื่อนไขเวลาเท่านั้น คือ การอธิบายตามแนวคิดของสำนักนี้ใช้กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว และการทำนายใช้กับเหตุการณ์ในอนาคต (สาธิต มณีสสรกุล, 2552) สำนักปฏิฐานนิยมยังเน้นว่า การแสวงหาความรู้ทำได้โดยการค้นพบเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ โดยการแยกข้อเท็จจริง ซึ่งเป็นข้อความที่พิสูจน์ว่าเป็นจริงได้ในเชิงประจักษ์ และ สมมติฐาน ซึ่งเป็นข้อความแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างปรากฏการณ์ที่ประสบบอกจาก กฎ ซึ่งเป็นข้อความที่ผ่านการยืนยันเชิงประจักษ์แล้ว โดยแสดงถึงลำดับหรือความเชื่อมโยงระหว่างปรากฏการณ์ต่าง ๆ และ ทฤษฎี ซึ่งเป็นชุดของกฎต่าง ๆ ที่เกี่ยวโยงกันและมีพลังในการอธิบาย สำนักปฏิฐานนิยมมีความพยายามที่จะสร้างระบบการศึกษาทางสังคมศาสตร์ให้มีความเป็นศาสตร์เช่นเดียวกับวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพราะสำนักนี้เห็นว่าสังคมการเมืองก็คือวิทยาศาสตร์สังคม และพยายามที่จะยกฐานะให้สังคมศาสตร์สามารถทัดเทียมวิทยาศาสตร์ได้ นอกจากนี้ยังพยายามสร้างทฤษฎีให้มีความน่าเชื่อถือในการศึกษาสังคมศาสตร์ ระเบียบวิธีของปฏิฐานนิยมจะใช้การสังเกตและสรุปว่าสิ่งที่มีความรู้ต้องเป็นความรู้เชิงประจักษ์และสามารถทดสอบกับโครงสร้างของความสมเหตุสมผลในเชิงตรรกะได้ด้วย

ข้อสนับสนุนที่ว่าสังคมศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์

ในหนังสือ *Philosophy of Natural Science* ของ Carl Hempel อธิบายว่าการค้นคว้าองค์ความรู้ในทางวิทยาศาสตร์นั้นแบ่งได้เป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ วิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ (empirical) และวิทยาศาสตร์เชิงอประจักษ์ (nonempirical) โดยเฉพาะความรู้ของวิทยาศาสตร์ในกลุ่มที่สองนี้จะอยู่ในรูปของข้อความ ประพจน์ ที่พิสูจน์ได้ด้วยตรรกะโดยไม่จำเป็นต้องอ้างถึงการค้นพบเชิงประจักษ์ใด ๆ อย่างไรก็ตาม Hempel ได้จำแนกต่อไปว่า วิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ประกอบด้วยวิทยาศาสตร์ธรรมชาติและวิทยาศาสตร์สังคม วิทยาศาสตร์ธรรมชาติประกอบด้วย ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา และสาขาวิชาอื่น ๆ ส่วนวิทยาศาสตร์สังคมประกอบด้วย สังคมวิทยา รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา เศรษฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ (Hempel, 1966)

นอกจากนี้ปฏิธานนิยมถือว่าเป็นสำนักหนึ่งของการศึกษาสังคมศาสตร์ที่พยายามสร้างความเป็นวิทยาศาสตร์ให้กับสังคมศาสตร์โดยการสร้าง “กฎทั่วไป” ให้กับสังคมศาสตร์ และเป็นที่มาของการศึกษาสังคมศาสตร์แนวพฤติกรรมนิยม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีความพยายามทำให้การศึกษาสังคมศาสตร์โดยเฉพาะในสาขารัฐศาสตร์มีความเป็น “วิทยาศาสตร์” ซึ่งวิธีการศึกษานี้เรียกว่าการศึกษารัฐศาสตร์ในแนวพฤติกรรมศาสตร์ ได้รับอิทธิพลโดยตรงจากแนวคิดปฏิธานนิยม และยังเป็นแนวคิดที่เป็นกระแสหลักในระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์ (สุมาลี ไชยสุรารากุล, 2558) เช่น การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) (พระวรารุณี มหาวิโร, 2559)

ปรัชญาปฏิธานนิยมถูกสร้างขึ้นโดยทำการรวมวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นการรวมกฎโดยทั่วไปของวิทยาศาสตร์ทุกสาขาจัดให้เป็นระเบียบและแสดงว่ากฎเหล่านั้นเกี่ยวข้องกันอย่างไร นั่นคือการจำแนกวิทยาศาสตร์ออกเป็นสาขาต่าง ๆ แล้วนำกลับมา รวมกัน การรวมวิทยาศาสตร์เช่นนั้นมีความควรแก่การศึกษา ทั้งยังเป็นวิธีแก้ความผิดพลาดทางวิทยาศาสตร์เฉพาะสาขาอีกด้วย โดยวิทยาศาสตร์ที่เขาจำแนกนั้นจะประกอบไปด้วย คณิตศาสตร์ ดาราศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ชีววิทยา สังคมวิทยา ภายหลังเขาได้เพิ่มวิทยาศาสตร์เข้ามาในฐานะเป็นยอดของวิทยาศาสตร์ทั้งปวง (ชัยวัฒน์ อุตพัฒน์, 2547) ปรัชญาปฏิธาน กำหนดมูลบทว่า 1) สิ่งที่เราสังเกตได้เท่านั้นที่เป็นจริง 2) ธรรมชาติมีกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัวเสมอ (กิริติ บุญเจือ, 2522) จุดมุ่งหมายคือต้องการจะสร้างวิทยาศาสตร์ธรรมชาติของสังคม ที่สามารถอธิบายพัฒนาการของมนุษย์จากอดีต ตลอดจนสามารถคาดการณ์อนาคตได้ นอกเหนือไปจากการสร้างศาสตร์ซึ่งสามารถจะอธิบายกฎเกณฑ์ของการเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง ซึ่งควบคุมมนุษยชาติในช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้ว (ลิวิส เอ. โคเซอร์, 2537) นักคิดสำนักนี้มองว่าควรมีการศึกษาสังคมมนุษย์ในลักษณะที่เป็นวิทยาศาสตร์ เช่นเดียวกับการศึกษาโลกของธรรมชาติ สังคมอยู่ใต้กฎเกณฑ์เบื้องต้นเช่นเดียวกับส่วนอื่น ๆ ของจักรวาลถึงแม้ว่าสังคมดูเหมือนจะมีความสลับซับซ้อนมากกว่า วิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้ประสบความสำเร็จในการวางรากฐานว่า ปรากฏการณ์ทางธรรมชาตินั้นย่อมเป็นไปตามกฎเกณฑ์ ได้มีการค้นพบว่าปรากฏการณ์เหล่านี้ตั้งแต่การตกของก้อนหิน จนกระทั่งการเคลื่อนไหวของดาวเคราะห์ได้เป็นไปตามขั้นตอนอันเป็นระเบียบของการพัฒนา ในโลกของธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ได้ประสบความสำเร็จในการจำกัดขอบเขตของสิ่งที่ดูเหมือนเกิดขึ้น

โดยไม่มีเหตุผลหรือเป็นอุบัติเหตุให้แคบเข้า และบัดนี้ถึงเวลาแล้วสำหรับความพยายามเช่นเดียวกันในการศึกษาสังคม (ลิวอิส เอ. โคเซอร์, 2537)

จากแนวคิดของสำนักแนวคิดปฏิฐานนิยมทำให้เกิดแนวคิดที่นักปรัชญาหลายคนนำไปต่อยอดองค์ความรู้ต่อไปหลากหลายแขนง เช่น ปฏิฐานนิยมเชิงตรรกะ (ไฮยรตัน เจริญสินโอฬาร, 2556) ปรัชญาปฏิฐานนิยมเชิงตรรกะกับสำนักประสบการณ์นิยมต่างมีความเห็นตรงกันคือไม่เชื่อในอภิปรายหรือความรู้ที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส อย่างไรก็ตาม ปฏิฐานนิยมเชิงตรรกะก็มีความเชื่อว่ามีความรู้บางประเภทที่ไม่ต้องมาจากประสบการณ์ของมนุษย์โดยตรงแต่เราก็เชื่อถือได้ เช่น คณิตศาสตร์ ที่ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงของโลกแห่งประสาทสัมผัสและความรู้แบบคณิตศาสตร์ก็เป็นความรู้ที่พิสูจน์ในทางตรรกะได้ ไม่ใช่ความรู้ที่มีมาก่อนประสบการณ์เหมือนกับอภิปราย แนวการศึกษาสังคมศาสตร์ตามสำนักคิดปฏิฐานนิยมเชิงตรรกะเพื่อแสดงให้เห็นว่าสังคมศาสตร์เป็นวิทยาศาสตร์พอสรุปได้ดังนี้

1. การแยกภาษากับโลกความเป็นจริงออกจากกัน กล่าวคือสำนักนี้มองว่าภาษาเป็นเพียงภาพที่แสดงสิ่งที่ปรากฏในโลกของความจริงเท่านั้น ไม่มีส่วนใดที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเลย การที่สำนักปฏิฐานนิยมทางตรรกะมองเช่นนี้เป็นผลมาจากแนวคิดทางปรัชญาของ เอมมานูเอล คานท์ และเรเน เดการ์ตส์ ที่มองว่า *ความคิดของมนุษย์คือภาพสะท้อนของธรรมชาติ* (Rorty, 2009) เมื่อเป็นเช่นนี้จึงนำไปสู่แนวคิดอย่างหนึ่งที่เรียกว่า “การคิดที่แยกคู่ตรงข้ามแบบแข็งทื่อ” (เจริญสินโอฬาร, 2556) เช่น การแยกระหว่างข้อเท็จจริงและคุณค่า การแยกระหว่างภาษาและโลกแห่งความจริง การแยกระหว่างกรอบแนวคิดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และการแยกระหว่างสิ่งที่ เป็นความคิดกับที่เป็นการกระทำ เป็นต้น ดังนั้นแนวคิดของนักปรัชญาแบบนี้จึงมองว่า ความคิดของมนุษย์เปรียบเสมือนกระจกที่ส่องและสะท้อนภาพของโลกแห่งความจริงออกมา ทำให้นักคิดของสำนักนี้มองเห็นปัญหาของการศึกษาวิชารัฐศาสตร์ที่ไม่มีการแยกกันอย่างชัดเจนระหว่างคุณค่ากับข้อเท็จจริงออกจากกันว่าเป็นปัญหาอย่างหนักหน่วงในการศึกษาการเมือง เพราะถ้าปล่อยให้สองอย่างนี้มีความไม่ชัดเจนแล้วการศึกษาการเมืองก็จะเต็มไปด้วยคุณค่าและความเชื่อของมนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้การศึกษาการเมืองจึงเป็นการศึกษาที่ไม่มีความชัดเจน ไม่มีความเที่ยงตรง และแม่นยำ ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือไปในที่สุด นักคิดของสำนักปฏิฐานนิยมเห็นว่า การศึกษาทางการเมืองที่ไม่มีความชัดเจนในทางภาษาก็เป็นเพียงการศึกษาที่ไร้ค่า เพราะภาษาและ

ทฤษฎีต่าง ๆ ในทางการเมืองต่างประกอบด้วยถ้อยแถลงต่าง ๆ ซึ่งทำให้ไม่มีความชัดเจน ดังนั้นภาษาต้องได้รับการชำระบริสุทธ์ก่อนจึงจะนำมาศึกษาการเมืองได้เป็นอย่างดี ถ้ามองว่าเราจะมีวิธีการที่จะทำให้ภาษาในการศึกษาการเมืองบริสุทธ์หรือชัดเจนได้อย่างไร สำหรับนักปฏิฐานนิยมเชิงตรรกะได้ให้ทัศนะว่า เราควรเลิกพูดเรื่องที่เป็นอุดมคติหรือมโนทัศน์ต่าง ๆ แล้วหันมาสนใจข้อเท็จจริง “เชิงประจักษ์” แทน เมื่อใดที่เรากลับเข้ามาสู่ข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์เมื่อนั้นเองภาษาในการศึกษาการเมืองก็จะมี ความชัดเจนขึ้น และเป็นอย่างเดียวกันกับภาษาในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และใช้การตัดสินโดยข้อมูลเชิงประจักษ์แทน ก็จะทำให้เราได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง แม่นยำ มากยิ่งขึ้น อันเป็นแนวทางของวิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์หรือ วิทยาศาสตร์เชิงพฤติกรรมศาสตร์ที่ถือกันว่ามีวิธีการที่เป็นวิทยาศาสตร์มากที่สุด

2. การพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง การพิสูจน์ที่ว่านี่เป็นการพิสูจน์ข้อสมมติฐานกับโลกของความจริงเชิงประจักษ์ ทั้งนี้ก็เพื่อสนับสนุนสมมติฐานว่ามี “ความน่าเชื่อถือ” และมี “ความถูกต้อง” มากน้อยเพียงใด กล่าวคือถ้าสมมติฐานนั้นมีความน่าเชื่อถือจะต้องสามารถพิสูจน์เข้าได้กับชุดข้อมูลหรือองค์ความรู้ใหม่แล้วได้ผลลัพธ์เช่นเดิม และความถูกต้องของสมมติฐานก็พิจารณาจากการวัดตัวแปรที่สนใจศึกษา โดยไม่สนใจการตีความและการให้ความหมายเชิงมโนทัศน์ แต่จะทำให้มโนทัศน์นั้นสามารถสร้างเป็นตัวแปร (variable) และวัดค่า (value) ได้ สำหรับนักสังคมศาสตร์ที่ศึกษาแบบปฏิฐานนิยมเชิงตรรกะจึงใช้วิธีวัดค่าเชิงปริมาณแล้ววิเคราะห์ อธิบาย ตามตัวแปรที่กำหนดขึ้นเท่านั้น สำนักปฏิฐานนิยมเชิงตรรกะจึงเชื่อว่า สังคมศาสตร์ที่จะเป็นวิทยาศาสตร์และมีความน่าเชื่อถือได้ต้องถูกตรวจสอบได้ว่าข้อสมมติฐานของเราถูกต้องโดยการทำซ้ำ เพื่อยืนยันความถูกต้องถ้าถูกต้องก็แสดงว่าสมมติฐานนั้นเป็นจริง และนำไปใช้ได้ วิธีการเช่นนี้เราเรียกว่า สมมติฐานของเราสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นจริง

3. การสร้างกฎทั่วไปให้สังคมศาสตร์ วิธีการของสำนักนี้มุ่งแสวงหาความรู้ในรูปของกฎทั่วไป วิธีการนี้เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าประจักษ์นิยมเชิงตรรกะ มีวิธีการศึกษาทั้งที่เป็นแบบ “อุปนัย” และ “นิรนัย” แบบแรกเป็นกระบวนการรวมหลักฐานที่สังเกตได้จากประสาทสัมผัส ซึ่งแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของกรณีตัวอย่างหนึ่ง ๆ เพื่อสรุปเป็นหลักการทั่วไปหรือกฎทั่วไปข้อความที่จะถือว่าเป็น “ความจริง” ได้นั้น ต้องผ่านการพิสูจน์ด้วยหลักฐานว่าเป็นจริงแล้วเท่านั้น (verification) และในแบบหลังก็คือเป็นการหาข้อสรุปที่เป็นจริงจากข้อเริ่มต้นที่เป็นจริงโดยอาศัยหลักเหตุผล เช่นการศึกษาเศรษฐศาสตร์

สมัยใหม่ (Song Choo Beng, Senior Lecturer, 2016) สำนักนี้มองว่าจุดมุ่งหมายปลายทางของสังคมศาสตร์ที่ควรจะไปให้ถึงก็คือ การสร้างกฎทั่วไปอันเข้มแข็งและถูกต้อง เช่นเดียวกันกับที่วิทยาศาสตร์ธรรมชาติได้กระทำสำเร็จมาแล้ว นอกจากนี้กฎทั่วไปที่สร้างขึ้นจะเป็นเครื่องมือในการอธิบายและทำนายปรากฏการณ์ทางสังคม โดยอาศัยการอ้างอิงเหตุผลแบบนิรนัยในการอนุมานจากข้อเสนอที่เป็นกฎทั่วไปก่อนหน้านี้ ไปสู่ข้อสรุปที่เป็นปรากฏการณ์รูปธรรมอันเฉพาะเจาะจง (สมศักดิ์ สามัคคีธรรม, 2553) พวกปฏิฐานนิยมมองถึง “กฎทางสังคม” ในทำนองเดียวกันกับ “กฎทางธรรมชาติ” กล่าวคือ มองว่าผู้กระทำสามารถรับรู้ “กฎทางสังคม” ได้ และสามารถนำ “กฎทางสังคม” ไปใช้ในการอธิบายและทำนายเหตุการณ์ได้ แต่มนุษย์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงกฎทางสังคมได้

ทัศนะวิจารณ์ความเป็นวิทยาศาสตร์ในสังคมศาสตร์ : จากปรัชญาวิทยาศาสตร์ของคาร์ล ปอปเปอร์

1. องค์ความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงต้องสังเกตได้เชิงประจักษ์เท่านั้น คาร์ล ปอปเปอร์ (Karl Popper) ได้อธิบายไว้ในบทสนทนาระหว่างเขากับแมกกี (Magee, 1973) ซึ่งอธิบายได้ว่า ในประวัติของวิทยาศาสตร์ตัวอย่างหนึ่งที่จะแสดงให้เห็นธรรมชาติของความรู้ทางวิทยาศาสตร์คือ ทฤษฎีของไอน์สไตน์ ที่เข้ามาแทนที่ทฤษฎีของนิวตัน ฟิสิกส์ของนิวตันเคยประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับกัน ทุกอย่างที่เกิดขึ้นได้ดูเหมือนว่าจะช่วยยืนยันทฤษฎีนี้ แต่ในศตวรรษที่ 20 นี้ ทฤษฎีที่แตกต่างไปจากของนิวตัน คือทฤษฎีของไอน์สไตน์ เป็นทฤษฎีที่อธิบายได้อย่างกว้างขวางมากกว่า เหตุการณ์ทุกอย่างที่เคยเข้ากันได้ตามทฤษฎีของนิวตัน หรือเหตุการณ์อื่น ๆ ก็เข้ากันได้กับทฤษฎีของไอน์สไตน์ทั้งหมด แสดงว่าปริมาณของหลักฐาน การทดสอบ และวิธีการอุปนัยต่าง ๆ ที่เคยมีมาไม่ได้พิสูจน์ความจริงของทฤษฎี (สุริย์ สุวรรณปรีชา, 2520) ข้อผิดพลาดของปฏิฐานนิยมจึงปรากฏตรงนี้ว่า ความจริงต้องเป็นความจริงเชิงประจักษ์เท่านั้น แต่ในทางตรงกันข้ามวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้อธิบายว่ากฎเกณฑ์ในทางวิทยาศาสตร์ไม่เพียงเฉพาะได้มาจากการอุปนัยเท่านั้นแต่นักวิทยาศาสตร์ก็ได้มาโดยการนิรนัยด้วย อย่างไรก็ตามปฏิฐานนิยมก็ยังสามารถอธิบายต่อไปได้ว่าตนเองยังใช้วิธีการนิรนัยอยู่ซึ่งถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ คำว่านิรนัยในที่นี้ก็คือองค์ความรู้แบบคณิตศาสตร์ที่ไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความเป็นจริงเชิงประจักษ์ แต่นิรนัยในความหมายของปฏิฐานนิยมก็คือนิรนัยที่มีข้ออ้างหรือข้อเริ่มต้นที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นจริง

แล้ว แต่จริงในทัศนะของปฏิฐานนิยมคือการที่สมมติฐานได้รับการยอมรับว่าจริงและได้รับการพิสูจน์มาก่อนหน้านี้แล้ว ดังนั้นนิรนัยที่สร้างขึ้นจากการทดสอบสมมติฐานตามแนวทางของปฏิฐานนิยมจึงไม่ใช่นิรนัยแบบเดียวกับนิรนัยของคณิตศาสตร์ ซึ่งขัดแย้งกับนิรนัยตามทัศนะของป๊อบเปอร์ ที่มีลักษณะเป็นนิรนัยแบบคณิตศาสตร์

นอกจากนี้ป๊อบเปอร์ ยังปฏิเสธความเชื่อในตรรกวิทยาอุปนัย เพราะจริง ๆ แล้วตรรกวิทยามีเพียงแบบเดียวก็คือตรรกวิทยานิรนัย ข้อนี้เองเป็นอีกทัศนะหนึ่งที่ป๊อบเปอร์ยืนอยู่ตรงข้ามกับปฏิฐานนิยมที่พยายามอ้างถึงป๊อบเปอร์เสมอว่า แนวคิดของสำนักตนได้รับอิทธิพลจากป๊อบเปอร์จึงมีความเป็นวิทยาศาสตร์ เหตุผลสำคัญที่ป๊อบเปอร์ให้ไว้ว่าตรรกวิทยานั้นมีเพียงตรรกวิทยานิรนัยเขาได้อธิบายไว้ในจดหมายระหว่างเขากับไอน์สไตน์ ซึ่งตีพิมพ์ไว้ในภาคผนวกของหนังสือที่ชื่อว่า “The logic of Scientific Discovery” (Popper, 1959) ทัศนะของไอน์สไตน์กับป๊อบเปอร์มีความเหมือนกันก็คือว่า “ทฤษฎีไม่สามารถสร้างขึ้นจากผลของการสังเกต แต่มันเกิดจากการสร้างขึ้นมาเท่านั้นเอง” สำหรับป๊อบเปอร์ตรรกวิทยามีแบบเดียวคือตรรกวิทยานิรนัย ทฤษฎีในแง่ของนิรนัยจึงเป็นทฤษฎีที่สืบเนื่องหรือขยายความทฤษฎีเก่า ส่วนตรรกวิทยาอุปนัยที่นักวิทยาศาสตร์ทั่วไปถือเป็นตรรกวิทยาแห่งการสร้างสรรค์นั้น ป๊อบเปอร์เห็นว่าไม่มีเพราะการสร้างสรรค์ทฤษฎีมิใช่เกิดจากขบวนการของอุปนัย แต่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์จากสมองของมนุษย์ สำหรับทฤษฎีที่เป็นจุดเริ่มต้นให้ทฤษฎีอื่นได้สืบเนื่องและขยายความนั้น ป๊อบเปอร์ก็เห็นว่าไม่ใช่ได้จากการสังเกตเหมือนกัน (สุริย์ สุวรรณปรีชา, 2520) ป๊อบเปอร์อธิบายต่อไปว่า จริงอยู่ที่ว่าความเป็นจริงทั้งหลายวิทยาศาสตร์นำมาปรากฏแก่เรา แต่ก็มีอะไรอีกหลายอย่างที่เราสังเกตความเป็นจริงไม่ได้ เช่น พลังงานต่าง ๆ ที่มองไม่เห็น คลื่นไฟฟ้า กระแสไฟฟ้า เป็นต้น และการประสานงานกันอย่างลึกซึ้งซับซ้อนของมัน ล้วนแล้วแต่มีโครงสร้างในระดับที่ลึกซึ้งและเป็นสิ่งที่เราเองยังไม่สามารถศึกษาได้จนรู้แจ้งเห็นจริงทั้งหมด ยังมีความจริงอีกมากมายนับไม่ถ้วนที่อยู่รอบตัวเรา และกำลังได้รับการศึกษาอยู่เรื่อย ๆ ดังนั้นสำหรับความเป็นวิทยาศาสตร์แล้วการใช้อุปนัยจึงเป็นเหตุผลอย่างหนึ่งที่ป๊อบเปอร์เลียด แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าอุปนัยไม่มีประโยชน์ สำหรับป๊อบเปอร์อุปนัยมีประโยชน์สำหรับวิทยาศาสตร์บางสาขา และในประวัติการที่ผ่านมาก่อนหน้านี้ นักวิทยาศาสตร์ก็ใช้อุปนัยเป็นหลักและมาก่อนนิรนัยเสมอ แต่วิทยาศาสตร์ลำพังเพียงแค่อาศัยอุปนัยจะไม่สามารถค้นหาความจริงได้เลย เพราะความจริงของวิทยาศาสตร์มีมากกว่านั้น ถ้าเราจำกัดการศึกษาสิ่งต่าง ๆ เฉพาะ

ความจริงเชิงประจักษ์ก็เท่ากับว่าเราได้ตีกรอบจำกัดความสงสัยของเราไม่ให้เกินเลยไปจากนี้ ทักษะเช่นนี้เป็นทักษะอย่างหนึ่งที่ปฏิฐานนิยมยอมรับว่าพิสูจน์ความจริงได้ ซึ่งดูเหมือนจะเป็นทักษะที่ไม่ลงรอยกันกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่ไม่ได้ใช้การสังเกตจากประสบการณ์เลย แม้แต่น้อย หากแต่ใช้วิธีการนิรนัยทำนายผลหรือปรากฏการณ์ล่วงหน้าไว้ ทักษะวิจารณ์ในข้อแรกที่ทำให้เหตุผลมานี้จึงแสดงให้เห็นได้ว่าการพยายามให้สังคมศาสตร์มีความเป็นวิทยาศาสตร์โดยอาศัยการพิสูจน์องค์ความรู้ที่เป็น “ข้อเท็จจริงต้องสังเกตได้เชิงประจักษ์เท่านั้น” จึงเป็นไปได้ไม่ได้ในทางวิทยาศาสตร์ ทำให้สังคมศาสตร์ที่อาศัยข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์ไม่สามารถมีความรู้ในแบบเดียวกับวิทยาศาสตร์ได้เพราะวิทยาศาสตร์สมัยใหม่แบบไอน์สไตน์ ไม่ใช่วิทยาศาสตร์เชิงประจักษ์ตามที่สำนักนี้เข้าใจ

2. การปฏิเสธอภิปรายและความรู้ก่อนประสบการณ์ การศึกษาสังคมศาสตร์ตามแนวคิดแบบสำนักปฏิฐานนิยมที่เน้นกระบวนการสังเกตและพิสูจน์องค์ความรู้ด้วยประสบการณ์และความจริงเชิงประจักษ์ นำไปสู่ความเชื่ออย่างหนึ่งของสำนักนี้ก็คือ การปฏิเสธแนวคิดที่มาจากอภิปราย โดยอธิบายว่าศาสตร์ทางสังคมศาสตร์และวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ นั้น มีลักษณะที่ร่วมกันอยู่สองประการ คือ มีญาณวิทยาแบบเดียวกันและมีความเป็นอิสระจากการแสวงหาความรู้ทางอภิปรายเช่นกัน (Knutsen, 2007) นอกจากนี้ปฏิฐานนิยมยังปฏิเสธความรู้ก่อนประสบการณ์ว่าไม่มีบทบาทในวิทยาศาสตร์ แนวคิดที่นำมาสู่การปฏิเสธความรู้ก่อนประสบการณ์ของสำนักปฏิฐานนิยมก็คือ สำนักนี้เชื่อว่าคณิตศาสตร์สามารถนำมาใช้กับความจริงได้ซึ่งไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับความจริงเชิงประจักษ์แต่ประการใด ความรู้แบบคณิตศาสตร์ก็เป็นความรู้ที่พิสูจน์ในทางตรรกะได้ ไม่ใช่ความรู้ที่มีมาก่อนประสบการณ์เหมือนกับอภิปราย สำนักนี้จึงปฏิเสธความรู้ก่อนประสบการณ์และอภิปราย ต่อทักษะนี้เราสามารถวิจารณ์ได้ว่าเป็นแนวคิดที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ เพราะวิทยาศาสตร์ในบางสาขาอาศัยฐานคิดจากอภิปรายและอาศัยความรู้ก่อนประสบการณ์ด้วย

การปฏิเสธอภิปรายและความรู้ก่อนประสบการณ์ของสังคมศาสตร์แบบปฏิฐานนิยมเกิดจาก สำนักนี้เชื่อว่าข้อความเป็นกฎทั่วไปสากลนั้นต้องสามารถ “พิสูจน์ได้ว่าจริง” (Verification) ซึ่งต้องการที่จะจัดเอาประโยคแบบอภิปรายที่มีอยู่ในปรัชญาออกไป เพราะเห็นว่าเป็นตัวถ่วงความก้าวหน้าทางวิชาการ หลักการพิสูจน์ได้ว่าจริงของสำนักปฏิฐานนิยมได้บอกว่า ประโยคในทางอภิปรายทั้งหมดเป็นสิ่งที่ไร้ความหมาย (สุริย์ สุวรรณปรีชา, 2520) ความคิดดังกล่าวขัดแย้งกับวิทยาศาสตร์ก็คือว่า จากประวัติศาสตร์ของวิทยาศาสตร์ที่

ผ่านมาพบว่าวิทยาศาสตร์ไม่ได้แยกจากอภิปรัชญาเลย วิทยาศาสตร์มีวิวัฒนาการมาจากอภิปรัชญาทั้งนั้น ตัวอย่างเช่น ความคิดเกี่ยวกับอะตอมที่เป็นหลักการทางฟิสิกส์นั้น ก็วิวัฒนาการมาจากความคิดเรื่องปฐมฐาตของคณโโบราณที่ต้องการหาความจริงสูงสุด รวมไปถึงถึงทฤษฎีแสง ทฤษฎีไฟฟ้า เหล่านี้ไม่เพียงแต่เป็นทฤษฎีทางอภิปรัชญาที่มีความหมายเท่านั้น แต่มันกลายเป็นทฤษฎีที่ยอมให้เราทดสอบได้ (ทดสอบว่ามันเป็นเท็จได้ตามทัศนะของปอบเปอร์) หากเราไม่มีทางทดสอบมันได้ มันก็ไม่มีหลักฐานจากประสบการณ์ที่จะไปทดสอบท้ายที่สุดก็ทำให้มันไม่สามารถเป็นทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ได้ อย่างไรก็ตามทฤษฎีที่ไม่สามารถทดสอบได้ในเชิงประจักษ์ อาจจะเป็นทฤษฎีที่ยอมให้เราอภิปรายและวิพากษ์วิจารณ์ได้ และมีข้อโต้แย้งต่าง ๆ มาเปรียบเทียบกับได้ ดังตัวอย่างเกี่ยวกับความสม่ำเสมอในธรรมชาติ ปอบเปอร์จึงประกาศว่าเขายอมรับความเชื่อในทางอภิปรัชญา สำหรับผู้เขียนเห็นด้วยกับทัศนะนี้ของปอบเปอร์เพราะว่าอภิปรัชญาเป็นสิ่งที่นำไปสู่องค์ความรู้ในทางวิทยาศาสตร์มากมาย โดยเฉพาะความก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับเอกภพวิทยาที่ไม่สามารถสังเกตได้ในเชิงประจักษ์แต่การอธิบายด้วยวิธีการนิรนัยก็สามารถทำให้เราเข้าใจองค์ความรู้เกี่ยวกับเอกภพวิทยาได้และนำมาสู่การอธิบายได้ในเชิงปรากฏการณ์ซึ่งเป็นสิ่งที่สอดคล้องและสมเหตุสมผลกัน ถึงแม้ว่าอภิปรัชญาจะไม่มีวิธีการที่ชัดเจน แต่การปฏิเสธข้อความเชิงอภิปรัชญาตามทัศนะของปฏิฐานนิยม ก็เท่ากับเป็นการปฏิเสธนิรนัยของวิทยาศาสตร์อันเป็นรากฐานของความก้าวหน้าในทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่

นอกจากการปฏิเสธอภิปรัชญาแล้วสำนักปฏิฐานนิยมยังปฏิเสธ “ความรู้ก่อนประสบการณ์” ด้วย ในปรัชญาวิทยาศาสตร์ของปอบเปอร์ เขาอาจจะไม่ได้กล่าวถึงความรู้ก่อนประสบการณ์ แต่ปอบเปอร์ยอมรับข้อความของอภิปรัชญาซึ่งเป็นข้อความที่ไม่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบได้ด้วยประสบการณ์แต่อย่างใด ซึ่งเป็นลักษณะที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นความรู้ก่อนประสบการณ์อย่างหนึ่ง สำหรับวิทยาศาสตร์แล้วการกล่าวถึงความรู้ก่อนประสบการณ์ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ ความรู้ก่อนประสบการณ์ช่วยเพิ่มศักยภาพในการขบคิดปัญหาในวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ได้เป็นอย่างดี

ในทัศนะของผู้เขียน การปฏิเสธทั้งความรู้หรือข้อความที่อยู่ในรูปของอภิปรัชญาและการปฏิเสธความรู้ก่อนประสบการณ์ เพราะถือว่าไม่เป็นความรู้ในทางวิทยาศาสตร์สำหรับแนวคิดแบบปฏิฐานนิยม ก็เปรียบเสมือนเป็นการปฏิเสธความรู้ในทางวิทยาศาสตร์ด้วย เพราะว่าวิทยาศาสตร์มีความเข้ากันได้กับอภิปรัชญาและความรู้ก่อนประสบการณ์

ทั้งสิ้น อภิปรายเป็นพื้นฐานให้การสงสัยใคร่รู้นำไปสู่การเปิดโลกทัศน์ของการศึกษา วิทยาศาสตร์ธรรมชาติให้มากยิ่งขึ้น ส่วนความรู้ก่อนประสบการณ์นั้นคือการคิดใคร่ครวญคิด อย่างเป็นเหตุเป็นผลไม่ใช่การรู้ด้วยญาณทัศนะของตนเอง การทำงานของนักวิทยาศาสตร์ ถึงแม้จะผ่านกระบวนการสังเกตได้ในเชิงประจักษ์แล้วหน้าที่สำคัญของนักวิทยาศาสตร์ก็ ไม่ได้หยุดแค่นั้น และการสังเกตเป็นเพียงเศษเสี้ยวของกระบวนการวิทยาศาสตร์ ทำให้ วิทยาศาสตร์ต้องรับเอาข้อคิดหรือปัญหาจากอภิปรายและแก้ไขปัญหาแบบนิรนัยเพราะเรา ถือกันว่าคณิตศาสตร์ซึ่งไม่สอดคล้องกับความจริงของโลกแต่เป็นไปได้ว่ามันคือพื้นฐานของ การคิดแบบนิรนัยที่นำไปสู่ความสอดคล้องกันระหว่างทฤษฎีและผลของการทดลองได้ ถึงแม้ว่านักสังคมศาสตร์แนวปฏิฐานนิยมจะบอกว่าตนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยระเบียบวิธีเชิง ตรรกตามหลักคณิตศาสตร์ก็ตาม แต่การศึกษาสังคมศาสตร์ด้วยการคาดการณเชิงปริมาณ การทำนายปรากฏการณ์เชิงปริมาณ ก็ไม่สามารถกล่าวได้ว่าเป็นการศึกษาในทาง วิทยาศาสตร์ นักวิทยาศาสตร์ใช้คณิตศาสตร์เป็นเครื่องมือแสวงหาความรู้คือค้นคว้าแล้วหา ชุดคำอธิบายที่เป็นหลักการทั่วไป แต่นักสังคมศาสตร์แนวปฏิฐานนิยมใช้คณิตศาสตร์ในเชิง สถิติ บอกเป็นจำนวน แล้วแปลผลออกมาเป็นคำอธิบาย ซึ่งลักษณะเช่นนี้ไม่ปรากฏใน วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เพราะวิทยาศาสตร์ธรรมชาติต้องขบคิดปัญหาพื้นฐานแล้วดำเนินการ ตามหลักนิรนัยเพื่อคาดคะเนและสร้างกฎทั่วไปในธรรมชาติ ส่วนการสังเกตหรือการอุปนัย เป็นขั้นตอนที่นักวิทยาศาสตร์เข้าใจกฎหรือมีกฎทั่วไปแล้วค่อยใช้อุปนัยในการศึกษากฎนั้น

3. ควรศึกษาสังคมศาสตร์อย่างไร เราอาจสรุปเป็นใจความสำคัญอยู่ 2 ประการ คือ 1) การศึกษาแบบปฏิฐานนิยมที่เชื่อว่าเป็นวิทยาศาสตร์แต่ในความเป็นจริงแล้วลักษณะ ขององค์ความรู้ไม่เป็นไปตามลักษณะของการศึกษาแบบวิทยาศาสตร์ 2) ปฏิฐานนิยมอิง อาศัยแนวการศึกษาจากวิทยาศาสตร์บนพื้นฐานของความไม่เข้าใจวิทยาศาสตร์จึงทำให้องค์ ความรู้ของสังคมศาสตร์ที่ศึกษาแบบปฏิฐานนิยมไม่สามารถเป็นกฎในทางสังคมศาสตร์ได้ ต่อ ปัญหาทั้งสองประการนี้เราจะตอบปัญหานี้อย่างไร คำตอบก็คือว่า การยึดเอาวิทยาศาสตร์ เป็นแนวทางของการศึกษาสังคมศาสตร์เป็นเรื่องที่สามารถทำได้ แต่เราไม่สามารถบอกได้ว่า สังคมศาสตร์มีญาณวิทยาแบบเดียวกับวิทยาศาสตร์ ที่กล่าวเช่นนั้นเพราะสังคมศาสตร์ที่รับเอา แนวการศึกษาสังคมศาสตร์เป็นการรับเอาแค่กระบวนการวิธี (method) เท่านั้น และการรับเอา กระบวนการวิธีมาใช้ต้องรับเอากระบวนการวิธีที่ถูกต้องตามแนวคิดของวิทยาศาสตร์ที่ใช้กันอยู่ นั้น หมายความว่าเราควรศึกษาสังคมศาสตร์ในรูปแบบอื่นที่ไม่ใช่ตามแนวของปฏิฐานนิยมหรือ

พฤติกรรมศาสตร์ที่ได้รับแนวคิดมาจากสังคมศาสตร์ การศึกษาสังคมศาสตร์ที่เหมาะสมกับการอ้างอิงแนวคิดของวิทยาศาสตร์มากที่สุดคือการศึกษิตตามแนวคิดของสำนัก “สัจนิยม” เพราะสังคมศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความจริงของสังคม ซึ่งความจริงของสังคมควรมองได้ 2 ลักษณะตามที่สำนักสัจนิยมมองคือ ความจริงที่สังเกตได้ด้วยประสบการณ์ กับความจริงที่ไม่สามารถสังเกตได้ด้วยประสบการณ์ ลักษณะแรกเป็นปัญหาเชิงปรากฏการณ์ทางสังคมซึ่งต้องการคำอธิบายจากปัญหาเชิงมโนทัศน์ และปัญหาเชิงมโนทัศน์นี้เองเป็นลักษณะของความจริงในลักษณะที่สอง การอาศัยแนวการศึกษาตามสัจนิยมเป็นสิ่งที่เหมาะสมสำหรับสังคมศาสตร์เพราะสัจนิยมมองโลกตามแนววิทยาศาสตร์ครอบคลุมมากกว่าปฏิฐานนิยมตรงที่ว่า สัจนิยมยอมรับว่า “สิ่งที่มี” และ “สิ่งที่เป็น” นั้น ไม่ได้มีเฉพาะเพียง “สิ่งที่เห็น” หากแต่โลกทางสังคมยังมีบางสิ่งบางอย่างที่เป็นจริง แต่ทว่าเราไม่อาจสังเกตได้โดยตรง ในขณะที่ปฏิฐานนิยมอธิบายว่าสิ่งที่จริงมีเฉพาะสิ่งที่เห็นเท่านั้น

สรุป

ข้อสรุปตามภายใต้การวิเคราะห์และวิจารณ์องค์ความรู้ของสำนักปฏิฐานนิยมตามแนวคิดในปรัชญาวิทยาศาสตร์ของคาร์ล ปอปเปอร์ สามารถแสดงให้เห็นว่าสำนักปฏิฐานนิยมและปรัชญาวิทยาศาสตร์ที่ปอปเปอร์นำเสนอขึ้นมานั้นไม่มีความเข้ากันได้ หรือไม่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเลยแม้แต่น้อย ก็เพราะว่าปอปเปอร์เชื่อว่าความจริงในทางวิทยาศาสตร์ไม่ใช่เฉพาะเป็นสิ่งที่มาจากการสังเกตได้ตามประสบการณ์เท่านั้น แต่ความจริงต้องมาจากสิ่งที่เราไม่อาจสังเกตเห็นก็ได้ คำถามที่ตามมาคือปอปเปอร์รู้ได้อย่างไรว่ามันคือความจริงที่สมเหตุสมผล ปอปเปอร์อธิบายว่าทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์แท้จริงแล้วเกิดจากวิธีการนิรนัยทั้งสิ้น นั่นหมายความว่าความจริงไม่จำเป็นต้องสอดคล้องกับสิ่งที่ปรากฏเสมอไปหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเราไม่สามารถสังเกตทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นความจริงได้ ดังนั้นความจริงที่วิทยาศาสตร์สงสัยใคร่รู้ต้องมีขอบเขตมากกว่านี้ จึงทำให้ปรัชญาวิทยาศาสตร์ของปอปเปอร์ยอมรับในสิ่งที่เรียกว่าข้อความเชิงอภิปรัชญาและความรู้ก่อนประสบการณ์ ซึ่งเป็นแนวคิดที่นักวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ใช้กันอย่างแพร่หลาย แนวคิดในปรัชญาวิทยาศาสตร์ของปอปเปอร์แสดงให้เห็นถึงความเป็นวิทยาศาสตร์ที่ยืนอยู่คนละฐานคิดกับวิทยาศาสตร์ตามที่ปฏิฐานนิยมเข้าใจ ดังนั้นการศึกษาสังคมศาสตร์ที่เทียบได้กับวิทยาศาสตร์ของสำนักปฏิฐานนิยมตามที่กองต์เสนอจึงเป็นแนวคิดที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์นั่นเอง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสังคมศาสตร์ศึกษาตามแนววิทยาศาสตร์ไม่ได้ เพราะสำนักสัจนิยมเป็นแนวการศึกษา

สังคมศาสตร์ที่มองโลกตามแนววิทยาศาสตร์มากที่สุด ข้อเสนอสำหรับบทความนี้ก็คือ สังคมศาสตร์ที่ควรจะเป็นต้องมีแนวการศึกษาตามสำนักสังคมนิยมนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- กิริติ บุญเจือ. (2522). *แก่นปรัชญาปัจจุบัน*. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- จินดารัตน์ โพธิ์นอก. (2553). *ปฏิฐานนิยม*. ออนไลน์. แหล่งที่มา: <http://www.royin.go.th/?knowledges=ปฏิฐานนิยม-5-กุมภาพันธ์>. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม 2561.
- ชัยวัฒน์ อัดพัฒน์. (2547). *ปรัชญาตะวันตกสมัยใหม่ 2*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2556). *ภาษากับการเมืองและความเป็นการเมือง*, พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: วิชาษา.
- พระวราวุฒิ มหาวิโร. (2559). การปฏิบัติงานตามหลักทศพิธราชธรรมขององค์การบริหารส่วน ตำบลเขวา พุ่งอำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 3 (2), 27 – 40.
- ลิวอิส เอ. โคเซอร์. (2537). *แนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา ตอน ออกัสต์ กองต์*. แปลจาก *Masters of Sociological Thought: Ideas in Historical and Social Context*. แปลโดย จามะรี พิทักษ์วงศ์ . กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สมศักดิ์ สามัคคีธรรม. (2553). การแสวงหาความรู้ทางสังคมศาสตร์ : เปรียบเทียบระหว่างแนวปฏิฐานนิยม แนวปรากฏการณ์นิยม และแนวสังคมนิยม. *วารสารการเมือง การบริหาร และกฎหมาย*, 2(1), 1-70.
- สาธิต มนต์สุรกุล. (2552). แนวทางการศึกษารัฐศาสตร์ : คำตอบอยู่ที่สังคมนิยม. *วารสารสังคมศาสตร์*, 40(2), 189 – 219.
- สุมาลี ไชยสุรารกุล. (2558). กระบวนทัศน์ในการวิจัยทางสังคมศาสตร์. *วารสารจันทร์เกษม*, 21(40), 1-8.

สุริย์ สุวรรณปรีชา. (2520). *ความสัมพันธ์ระหว่างทฤษฎีความรู้และทฤษฎีการเมืองของปอบเปอร์*. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Bryon Magee. (1973). *Modern British Philosophy*. Herts: Granada Ltd.

C. G. Hempel. (1966). *Philosophy of Natural Science*. Princeton: Prentice Hall.

Jonathon W. Moses and Torbjom L. Knutsen. (2007). *Way of Knowing*. New York: Palgrave Macmillan.

Karl Popper. (1959). *The Logic of Scientific Discovery*. London: Hutchinson.

M. and Rhodes, R. A. Bevir. (2002). Interpretive theory. In David Marsh and Gerry Stoker, (ed.) *Theory and Method in Political Science*. New York: Palgrave Macmillan.

Mark E. Kann. (1980). *Thinking about politics: Two Political Sciences*. St. Paul, Minn.: West Publishing Company.

Richard Rorty. (2009). *Philosophy and the Mirror of Nature*. Princeton: Princeton University Press.

Song Choo Beng and Senior Lecturer. (2016). Buddhist Economics - An Ethical Remedy For The Prevailing Neoclassical Economics. *Journal of Buddhist Education and Research*, 2(2), 42 – 48.

William Outhwaite. (1999). The Philosophy of Social Science. In Bryan S. Turner, (ed.) *The Blackwell Companion to Social Theory*. Oxford: Blackwell.